

meg. Ez igen csekély, csupán 280 cm, az árok szélessége 15 m volt.

NAGY ERZSÉBET

314. Pécs, Széchenyi tér, Szent Bertalan harangtorony (Baranya megye) Kö, Tő

2004. április–májusban hitelesítő feltárást végeztünk az épülő új harangtorony földmunkálataihoz kapcsolódóan. A területen egykor a Szent Bertalan templom állt, amit Török Gyula és Gosztonyi Gyula tártak fel 1939-ben.¹³ Az ásatás az ő dokumentációik alapján történt, a harangtorony kijelölése céljából. A harangtorony az egykori templom szentélyében létesült úgy, hogy a falak nem kerültek elbontásra.

2004. március 30-án a kivitelező ásatási engedély hiányában fogott a munkához, és 3 m-es mélységben kimarkoltak egy falszakaszt. A feltárásnak ezután az előkerült fal helyzetét kellett megállapítani. Ezért, egy a már meglévő gödörhöz kapcsolódó, K-i és egy különálló É-D-i árkot húztunk. A gödör kibővítése kapcsán előkerült a gótikus templom 2. periódusához tartozó szentélyzáródás. A trapéz alakban záródó szentély É-i, ÉK-i, és – erősen elszedve – a K-i falát találtuk meg. Az É-i és ÉK-i falon az egykori vakolat is látható volt. A vakolat alján, azonos magasságban jelentkező kis perem az egykori járószintet jelentette. A falak festéséről csak annyit lehetett megállapítani, hogy sárga volt és elszórtan szabálytalan alakú piros pöttyök borították. Ezen a falon az É-i oldalon, egy másik fal húzódtott. Iránya K-Ny-i, a szélességét megállapítani nem sikerült, mert a mai járda alapját képezte. Valószínű a templom 3. periódusát jelentő É-i szentélyfalat alkotta.

Az 1939-es feltárást alkalmával a római csontkamrának meghatározott építményt is megtaláltuk. Falát vöröses vakolat fedte, oldalában lyukak voltak bemélyítve. Az árok Ny-i végében egy sárgás kötőanyagú, törtkövekből álló fal volt a csontkamrának nekiépítve. Az É-D-i fal nem volt kötésben a csontkamrával; 4 m mélységben jelentkezett, magassága 100 cm volt.

A harang aknáját képező gödörtől K-re, az É-D-i kutatóárokban, a 2. periódus szentélyzáródásának a K-i és DK-i fala, valamint a DK-i pillére került elő. A falak itt is különböző mértékben elszedett állapotban voltak. A pilléren két darab omladék kváderkő feküdt. Ebben az árokban három sír is előkerült. Kettő közülük a 2. periódushoz tartozó szentélyfalra volt helyezve, egy a pillér oldalában volt. Egyik esetben sem volt látható sírfolt, sem a metszetben sírbeásás. A sírok K-Ny-i tájolásúak voltak, mellékletet nem tartalmaztak.

A kutatóárok déli végében találtuk meg a templom 3. periódusának szentélyfalát. A 120 cm vastag, szilárd, fehér kötőanyagú fal iránya K-Ny-i. Gosztonyi Gyula a templomról írt könyvében ezt a falat félköríves záródásúnak ábrázolja. Ennek tisztázása céljából K-i irányban amíg lehetett, rábontottunk a falra. A fal fordulását 2 m után sem sikerült megfogni. Ez csak úgy lehetséges, hogy a szentélyzáródás nem félköríves, hanem poligonális volt. Mindkét szelvényben találtunk elporladt téglát lapjára fektetve. A „B” árokban ez némileg egységesen is jelentkezett. Gosztonyi szerint a templom 3. periódusának járószintjét téglaburkolat adta, ezt találtuk meg mi is. Az előkerült leletek többségét csontok adták és elrozsdásodott vasszőgek. Ezenkívül előkerült két török kori festett vakolattöredék, amin valószínűleg koránfelirat látható. A kitermelt földben két érmet találtam. A kerámiákat néhány szürke és feketére égett oldaltöredék alkotta.

KIKINDAI ANDRÁS

315. Pécs, Tettye

(Baranya megye) Kk

Szatmári György pécsi püspök az 1510-es években építette fel nyaralóját a Tettyén. Az épületet a török Pécs elfoglalása után (1543) derviskolostornak használta. A török kolostorról kapta a terület és a patak is Tettye nevét (Tekie=kolostor). Pécs töröktől való visszafoglalása után 1701-ben a pécsi káptalan, majd 1780-ban a város tulajdonába került. A palota ekkor még épen álló része a városi erdészek lakóhelyévé lett; később, amikor ez is megszűnt, elkezdődött az épület pusztulása.

A magyarországi korai reneszánsz villaépítészetnek ezen jelentős, romosan még ma is álló emlékében 1957-ben Parádi Nándor végzett kisebb méretű ásatást, ami azonban nem annyira a villára, mint inkább az Áprád-kori településre koncentrált.

A Szatmári-villa kutatására egy tervezett, a rom védelmét szolgáló támfal építése adott lehetőséget. Ebben az ásatási idényben az épület DK-i részét tártuk fel. A villa udvarából induló É-D-i irányú árokban talált kőfalról a későbbiek során bebizonyosodott, hogy azonos a déli épületszárny udvari falával. A déli szárny külső falának egy hosszabb maradványa napjainkig fennmaradt a nyugati részen. Korábban a kutatás ezt a falmaradványt udvari kerítésfalként értékelte. Amennyiben azonban az épület alaprajzán meghosszabbítjuk a két falat, akkor azt látjuk, hogy azok párhuzamosak egymással. A két déli fal közötti terület belmérete 6,2 m. Az É-i épületszárny esetén a helyiségek belső mérete 6,4 m, vagyis a két helyiség sor belső mérete közel azonos volt.

A DK-i helyiség feltárása során kiderült, hogy alatta egykoron dongaboltozatos pince volt. A boltvállakat a K-i és a Ny-i falon találtuk meg. A pince eredeti lejárata a DK-i sarkon volt. A későbbiek során azonban a pincelejáró felső részét elbontva, a maradványokat alapozásként használva egy tornyot építettek ide. A torony építésekor feltehetően megszűnt a pincének ez a bejárata. A régi be-

13 TÖRÖK GY.: A pécsi belvárosi templom bővítésénél előkerült római leletek, *FolArch* III-IV. 1941, 125.; GOSZTONYI GY.: A várostemplom építéstörténete. Pécs, 1941.